

Received / Makale Geliş Tarihi 22.10.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 31.12.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı) 7 (37)
ss / pp 1896-1901

Araştırma Makalesi/Research Article
10.5281/zenodo.10450859
Mail: editor@pejoss.com

Dr. Öğr. Üyesi Zafer Çil

<https://orcid.org/0000-0001-5703-8286>

Muş Alparslan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Muş / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/009axq942>

Tahir Karauğuz'un Doğu Dergisi

Tahir Karauğuz's Doğu Magazine

ÖZET

Bu çalışmada, Tahir Karauğuz'un Doğu dergisi incelenmektedir. Bilindiği gibi tarih araştırmalarında basın çalışmaları önemli bir yer tutar. Bugüne kadar Tahir Karauğuz hakkında bilimsel bir çalışmanın yapılmamış olması bu çalışmanın önemini artırmaktadır. Araştırma sürecinde Tahir Karauğuz'un Doğu dergisi ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Bu çalışma ile tarihimizde, Karauğuz'un yerinin belirlenmesi ve bu konudaki açığın kapatılması umulmakta, unutulmaya yüz tutmuş bir şahsiyetin dergisi anlatılarak tarihi gerçeklerin hatırlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tahir Karauğuz, Zonguldak, Basın, Doğu Dergisi.

ABSTRACT

In this study, Tahir Karauğuz's Doğu magazine is examined. As it is known, press studies have an important place in historical research. The fact that no scientific study has been conducted about Tahir Karauğuz to date increases the importance of this study. During the research process, Tahir Karauğuz's Doğu magazine was discussed in detail. With this study, it is hoped to determine the place of Karauğuz in our history and to close the gap in this regard, and it is aimed to remember the historical facts by telling the magazine of a person who is about to be forgotten.

Keywords: Tahir Karauğuz, Zonguldak, Press, Doğu Magazine.

1. GİRİŞ

20. yüzyılın başına kadar küçük bir yerleşim yeri olan Zonguldak, önce Kastamonu'ya bağlı bir kaza ve Haziran 1920'den itibaren mutasarrıflık haline getirilmiştir. Devrek, Bartın, Çaycuma ve Ereğli ilçelerini de içine alacak şekilde 1924 yılında il yapılan Zonguldak böylelikle Cumhuriyetin ilanından sonra vilayet olan ilk şehir olma özelliğini kazanmıştır. Cumhuriyet'in hemen sonrasında il yapılan Zonguldak, çok kısa bir süre içerisinde tek parti dönemi boyunca renkli bir atmosfere sahip olmuştur. Bu ortamın oluşmasında katkıları olan şahsiyetlerin başında şehre neredeyse yarım asır basın alanında katkıda bulunmuş olan Tahir Karauğuz¹ gelir. Karauğuz, Zonguldak'ın ilk gazetecisi olarak son derece renkli bir özgeçmişe sahiptir.

Şüphesiz Karauğuz bu renkli yaşamında, basın alanındaki faaliyetleri ile öne çıkarak; düşüncelerini gazete ve dergiler aracılığıyla yansıtmıştır. Karauğuz, Zonguldak'ta yaptığı faaliyetlerle şehrin sosyo-kültürel hayatının ve basın çalışmalarının öncü isimlerinden biri olmuştur. Ayrıca çeşitli sosyal etkinlikleriyle, Zonguldak'ta, 1920'li yılların ilk yarısından 1950'li yılların sonuna kadar yaşanan kültürel değişiminde önde gelen isimlerindedir. Tarih, kültür, sanat ve edebiyat alanları gibi geniş bir yelpazede verimli bir kaleme sahip olan Tahir Karauğuz ömrünün büyük bir bölümünü yayıncılık faaliyetleriyle iştigal ederek geçirmiştir. Kastamonu Lisesi'nde öğrencilik yıllarında iken başladığı yayıncılık faaliyetlerini hayatının sonuna kadar devam ettirmiştir. Bu

¹ Tahir Karauğuz, 1898'de Safranbolu'da doğdu. Anadolu'nun birçok gazetesinde neşrettiği şiir ve yazılarla, çıkardığı gazete ve dergilerle Türk basın tarihinin önemli şahsiyetlerinden biridir. Millî Mücadele döneminde aktif bir şahsiyet olan ve Kastamonu da *Açıksöz* gazetesini çıkaran üç isimden biridir. *Açıksöz*'ün ardından Zonguldak'ta, şehrin ilk gazetesi *Zonguldak*'ın yanında *Kömür*, *Safranbolu-Karabük*, *Amasra*, *Günün Sesi*, *Haftalık Işıkeren* gazeteleri ile *Göklerimiz*, *Türk Kanadı*, *Karalması* ve *Doğu* dergilerini çıkarmıştır. Bütün bunların yanı sıra çok sayıda kitabı, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan yazıları da mevcuttur. Millî Mücadele'ye, Edebiyata, Basın Hayatına, Zonguldak Kömür Havzası'na, Türkçeye ve Zonguldak'a yaptığı katkılarıyla tanınan Karauğuz, 4 Haziran 1982 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. (Detaylı bilgi için bkz. "ÇİL, Z. "2020" "Tahir Karauğuz ve Zonguldak Basını'ndaki Yeri", Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.)

bağlamda çoğunu şahsına ait Karaelmas matbaasında basımını yapmak suretiyle on iki gazete ve dört derginin sahibi olarak toplamda on altı yayını Zonguldak basın hayatına kazandırmıştır. Karauğuz, Millî Mücadele yıllarından yaşamının son dönemine kadar 1923-1961 yılları arasında neşrettiği birçok gazete ve dergi ile şehrin yayın faaliyetlerinde adeta lokomotifini sayılabilecek bir şahsiyet olması onun sadece Zonguldak'ın değil aynı zamanda ülke çapındaki ve Türk Tarihi içerisindeki değerini göstermektedir. Gazete ve dergilerinden, Zonguldak Tarihi yanında taşra basınının gelişimi hakkında bilgi edinmek mümkündür. Yayınlarında, şehir tarihi çalışmalarına faydalı olabilecek yazılar bulunduğundan, eserleri Türk Tarihi çalışanlar için önemli birer belge değerindedir (Çil, 2022). Çalışmanın “Doğu Dergisi” başlıklı bölümünde Karauğuz’un Zonguldak’ta yayınladığı *Doğu* dergisi incelenip gereken değerlendirmeler yapılmıştır. Karauğuz’un Zonguldak’ta neşrettiği *Doğu* dergisi üzerine kurulu bu çalışma, “Tahir Karauğuz ve Zonguldak Basını’ndaki Yeri” başlıklı doktora tezinin bir bölümünün yeniden gözden geçirilmesinden oluşmaktadır.*

2. DOĞU DERGİSİ

Zonguldak’ta neşredilen en önemli dergilerden biri olan *Doğu*, 29 Ekim 1942-15 Ağustos 1951 tarihleri arasında yayınlanmıştır. Derginin sahibi ve genel yayın yönetmeni Tahir Karauğuz’dur.² Ülke genelindeki yazarları bir araya getiren *Doğu*’nun ilk sayısında derginin çıkış amacını belirten *-bir anlamda derginin manifestosu sayılabilecek-* Akın Karauğuz imzalı, “*Doğu’ya*” başlıklı bir yazı yayımlanır. Bu yazıda Karauğuz dergi hakkında şunları kaleme almıştır:

O hızla, asırlardır batıya gidiyoruz. Asırlardır doğudan batıya ruh, hayat, feyiz, ışık taşıdık. Garpta, asırların üstünden bakan ulu bir tarih kurduk. Garp kültürü, milli dehamızın yaratıcı ve yaşatıcı, cevheriyle yoğruldu. Bugünkü medeniyet ağacının kökleri bizdedir. Doğu’dan kopan hayat, nur ve kültür selinin akışı durduğu zamandan beridir ki insan ve medeniyet, makineden cansız malzemedir ve madde yığınından ibaret! Bugün o kalıp halinde insan kütleleri, birbiri üstüne yürüyor... Yer ve gök ateş ve ölüm kasırgaları, kan tufanı içinde! Bu cehennem, gene bugünkü medeniyetin, damarlarına hayat olup dolan Doğu’nun coşkun rüzgârıyla söner... Ve bugünkü can çekişen harap dünya, ancak Doğu’nun mucizesiyle cennete döner. Onun için, batıya akışımızda bize yol gösteren güneşin indiği yere değil alevden bir bayrak gibi yükseldiği yere gözlerimizi, yüreğimizi ve dileğimizi çevirelim: Doğu’ya!

Osmanlı İmparatorluğu’nun tarihi, önümüze serilidir: Doğudan geldiğimizi unuttuk... Milli ruh, milli ahlak ve geleneklerimizi, milli hayatımızı arkada bıraktık.

Bu yüzden, garba gidiş; çok zaafımızı açığa vurdu. Tarihte musibet adını verdiğimiz birçok talihsizliğimiz ondan doğdu. Garba gidiş; gerçek, siyasi ve askeri bakımdan çok zararlı oldu. İçtimai bakımdan ve hars bakımından, kayıplarımız daha çoktur. Türk’ün Türk’ten gayri unsurlarla karışması, yabancı unsurların Türklüğün mukadderatında rol oynaması, Türk dilinin ve Türk edebiyatının öz bünyesinden uzaklaşması, Anadolu’nun kendi varlığındaki iktisadi kalkınma kudretini toplayamaması... Her garba gidişin uğursuz, acı neticeleridir. Bu, geçmişte olduğu gibi gelecek için de öyledir. Garba gidiş, Türk milleti için geçmişte olduğu gibi gelecek için de çıkar yol değildir. Garba gidişte ne tarihi ve ne içtimai ne de iktisadi, siyasi ve askeri hiçbir fayda ve hedef yoktur. Devir, milletlerin kurtuluş devridir. Milli cereyanların bu kadar yayılıp kök saldıği bir devirde, yeniden tecrübeler, Türk gücünün ve Türk kanının boş yere harcanmasından başka bir netice vermez gerek Türkiye ve gerek dış yurtlar Türklüğünün diriltici milli cereyanlarının tabii inkişafı için siyasi, içtimai ve iktisadi akışımıza uymamız lazım. Bu ana çizgiler üzerinde Türkiye’nin, Türk gençliğinin ve Türk aydınlarının tarihi mukadder rolünü, garbin medeni cereyanlarıyla Türk âleminin, hatta şarkın yaklaşmasını ve kaynaşmasını kolaylaştırmak, diye ifade edebiliriz. Anadolu inkılâbının büyük ve tarihin neticesini, ancak dileğimiz hakikat olduktan sonra, bütün Türklük, bütün şark ve dünya anlayacak ve alkışlayacak! Milli ruh, milli ahlak ve milli hayatımızla garba gideceğiz, garptan müspet netice ile döneceğiz... Garbın kuvvetini, temiz ve canlı medeniyetini getireceğiz! Taklitçi, bayağı bir Avrupalılık değil, garbın “müspet ilimleriyle yoğrulmuş bir Doğu’culuk, medeniyetin beşiği olan öz ve yapıcı Asyacılık! Amacımız, budur.”³

* Bu çalışma Çil, Z. (2020-Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü)’in hazırlamış olduğu “Tahir Karauğuz ve Zonguldak Basını’ndaki Yeri” isimli basılmamış doktora tezinden türetilmiştir.

² “İyesi ve Genel Sanat Çevirmeni” Akın Tahir Karauğuz bilgisiyle Doğu Dergisi’nin adının hemen altında “*Büyük Ülkü Gazetesi*” ibaresi yer alır. *Doğu*, Ekim (İlk Teşrin) Yıl:1942, Sayı:1. “Büyük Ülkü Dergisi” adıyla Zonguldak Karaelmas Basımevinde basılan Doğu’nun idarehanesi Meşrutiyet Uramı, Gazi Caddesi 12’de bulunmaktaydı. Doğu 20x27 cm boyutlarındaydı. Halka 30 kuruştan sunuluyordu. *Doğu*, Yıl:1942, Sayı:2.

³*Doğu*, Ekim (İlk Teşrin) Yıl:1942, Sayı:1.

Doğu'nun ilk sayısında, yazı asırlardır hep Batı'ya gittiğimizi, ancak Batı'nın II. Dünya Savaşı kastedilerek şimdi kan tufanı içinde olduğu ve bu cehennem için sadece *Doğu*'nun rüzgârıyla sönebileceğini, bu nedenle “*gözümüzü güneşin indiği yere değil, bir bayrak gibi yükseldiği yere*”, yani *Doğu*'ya dikmemiz gerektiğini belirtir. “*Garbe gidişte ne tarihi ve içtimai ne de iktisadi, siyasi ve askeri hiçbir fayda ve hedef olmadığını*” vurguluyor.⁴

Doğu'nun Türkçü bir dergi olduğunu, daha ilk sayısından başlayarak derginin yurt çapında geniş kitlelere seslendiğini ve çok ilgi gördüğünü belirtilmektedir. Karauğuz, *Doğu*'yu sadece bir dergi olarak bırakmayıp ülkenin fikir hayatına katkıda bulunabilecek bir yayın haline getirmeyi amaçladıklarını da vurgulamaktadır. Dergide Türk fikir hayatında çok önemli bir yeri olan Türkçülük konusunda memleketin bütün fikir adamlarına sorular hazırlanarak *Türkçülük Nedir?* Konulu bir anket yapılacağını da haber vermektedir. Karauğuz'un verdiği bu bilgiler aracılığıyla derginin amacı ve içeriği konusunda genel bir bilgi edinmek mümkündür.⁵

Doğu'nun ilk sayısında oldukça zengin bir yazar-şair kadrosu göze çarpmaktadır. Başta Aka Gündüz, Behçet Kemal Çağlar, Orhan Saik Gökay, Abdulkadir Karahan, Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Emin Yurdakul, Cafer Seydahmet Kırmıner, Halide Edip, Ali Nüzhet Göksel, Mehmet Emin Erişilgil, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Bilge İşildak, Ziya Özkaynak, Fuat Edip Baskı, Rıza Polat, Nadir Gündüz, Talat Onan, Yusuf Ziya Atılğan, Kemal Çivici, Ahmet Naim Çıladır, Ömer Faruk Verimer, Kazım Nami Duru, Hüseyin Namık Orkun, H. Hilmi Uluğ, B. Gönül ve Tahir Akın Karauğuz gibi zengin bir yazar kadrosu yer almaktaydı.⁶ Bu yazar ve şairlere ait olan yazıların büyük bir bölümü *Doğu* dergisi için kaleme alınmıştır. Bu zengin yazar ve şair kadrosunun yazılarının yayımlandığı derginin kapak kompozisyonları zamanın ünlü ressamlarından Tahir Burak, Ramiz Gökçe ve Münif Fehim Özarman tarafından çizilmektedir.⁷

Dergi genelde edebiyata özeldir. Şiire bir hayli ağırlık vermekle birlikte, yazıların büyük çoğunluğu ideolojik amaçlı yazılan fikir yazıları oluşturmaktadır. İlk sayının arka kapağı Ziya Gökalp'in üç şiirine ayrılmış ve dergi, bu sayfanın küçük okuyucuların sayfası olduğunu ve bundan sonraki sayılarda bu sayfanın “*küçüklerle Türkçü Ülkücü yazılar için*” ayrıldığı yazmaktadır. Derginin ilk yıllarında yayımlanan yazılar konuları ve içerikleri açısından incelendiğinde, büyük bölümünün edebiyat dışı alanlardan olduğu görülmektedir. Derginin 1944 yılının başlarına kadar olan sayılarına bakıldığında birkaç küçük değişiklik dışında önemli sayılabilecek bir değişiklik görülmemektedir.

Derginin ikinci sayısında ulusal basından bazı yayınların *Doğu* hakkında kaleme aldıkları yazılar yer almıştır. Bu yazılardan anladığımız kadarıyla *Doğu* ülke çapında yankı getiren bir dergi olmuştur. Cumhuriyet, Ulus, Ülkü, Türk Yurdu, sayfalarında *Doğu* hakkında haber ve yazılara yer vermişlerdir.⁸

Doğu dergisi dönemin birçok genç ve usta edebiyatçısının yapıtlarını okuyucuya ulaştırdığı gibi, edebiyata ilgi duyan okuyucularının yazılarının yayımlanmasını sağlayarak, yeni yazar ve şairlerin yetişmesine hizmet etmiştir. Derginin ikinci sayısında yer alan “*Dışarıdan Gelen Yazılar*” adlı bölümünde, şiirleri gönderilen şair adaylarının şiirleriyle ilgili değerlendirmeler yapılmakta, böylelikle genç şair adayları teşvik edilmektedir. Ancak 35. Sayıdan itibaren bu bölüm kaldırılır. Yine de bu sayfa 34 Sayı boyunca çok sayıda genç edebiyat meraklısına şiirlerin yayımlanması ve değerlendirilme imkânı sunması açısından önemlidir. 1950'lerden sonra, Edip Cansever, Sabih Şendil, Dündar Akunal, Şükrü Enis Regü, Şemsi Belli gibi Türk Şiirinde yer edinen

⁴ *Doğu*, Ekim (İlk Teşrin) 1942 Sayı:1; s.41; Kürşat Coşgun, *Doğu Dergisi ve Edebiyat*, Zonguldak Edebiyat Bienali Aralık 2010 Zonguldak, s.268.

⁵ *Doğu* dergisi sahibi ve genel yayın yönetmeni olan Karauğuz'un Karaelmas Basım Evinde basılmıştır. Tek sayılarının aylık ücreti 30 kuruştur. Abonelik bedeli altı aylık 175 kuruş, yıllık 350 kuruştur. İlk altı sayıdan oluşan I. Ciltte 1. ve 4. sayılar tek, 2. ve 3. Sayılar ile 5. ve 6. sayılar birlikte; II. Ciltte 7.ve 8. Sayılarla 9,10. ve 11. Sayılar birlikte, 12. Sayı tek; III. Ciltte ise, 13. ve 15. Sayılarla 16. ve 17. Sayılar birlikte 18. Sayı ayrı çıkarılmıştır. I. Ciltte yer alan derginin ilk sayısı Ekim 1942, beraber çıkarılan sonraki 2. Ve 3. Sayılar ise, Kasım-Aralık 1942 tarihlidir. Çıkış tarihleri gibi sayıların da çok düzenli olmayan derginin tek sayıları ortalama 38-40 sayfa, çift sayıları ise 60-62 sayfadır **Batıslam, H. Dilek**. “*Doğu Büyük Ülkü Gazetesi (Doğu Dergisi)*, **Türk Dili**, 2001-2, (599, Kasım 2001) 634-635.

⁶ Bu zengin kadro karşısında dönemin ünlü gazeteci ve yazarı Hakkı Tarık Us, *Doğu*'nun diğer şehirleri değil basının beşiği denilebilecek İstanbul'u dahi kıskandıracak bir değerde olduğunu ifade etmiştir. **Coşgun**, *Doğu Dergisi ve Edebiyat*, s.279.Hakkı Tarık Us, **Vakit Gazetesi**, İstanbul, 23 Ocak 1945.

⁷ Derginin sabit bir yazar kadrosu bulunmamasıyla birlikte, her sayıda dergi yayın kurulunca hazırladığı anlaşılabilir belirlenmiş köşelerin varlığı dikkati çekmektedir. Bu tür köşe yazıları arasında, dergide yazıları bulunan yazarları tanıtmayı amaçlayan “*Yazarlarımızı Tanıyalım*”, diğer gazete ve dergilerin *Doğu*'yla ilgili görüşlerinin yer aldığı “*Doğu ve Basınımız*”, Dergi'ye okuyucuların gönderdiği mektupların bulunduğu “*Doğu Postası*”, genç şairlerin şiirlerinin oluşturduğu “*Genç Ozanlar*”, Dergi'nin çıktığı ayda meydana gelen önemli tarihi olaylara ve yıl dönümlerine yer verilen “*Ok Meydanı*”, fotoğraflarla eski eserlerimizi tanıtan “*Türk sanat eserleri Serisi*” başlıklı yazılar sıralanabilir. Bunların dışında dergide zaman zaman çeşitli konularda yapılmış anketlere de yer verilmiştir. Bu tür anketlerden biri “*Zonguldak'ta Neler Okunuyor?*” başlığını taşımaktadır. Fakat anketlerin en önemlisi dergide düzenli olarak uzun süre yer alan “*Türkçülük Nedir?*” konulu ankettir. Bu anket aracılığıyla dönemin önde gelen yazar ve politikacılarının konuyla ilgili görüşleri alınmıştır. H. Dilek Batıslam, “*Doğu Büyük Ülkü Gazetesi (Doğu Dergisi)*, **Türk Dili**, 2001-2, (599, Kasım 2001) 634.

⁸ *Doğu*, Ekim (İlk Teşrin) Yıl:1942, Sayı:1; *Doğu*, Kasım (Son Teşrin)-Aralık (İlk Kanun) 1942 Sayı:2. Bu sayıda “*Bozkurt, Büyük Doğu, Çığır, Çınaraltı, Gökbörü, Millet, Türk Amacı, Türk Yurdu, Ülkü, Yeni Adam, Ergenekon, Hamle, Hareket, Orhun, Tanrıdağ*” dergilerin Türkçü oldukları belirtilmekte ve okuyucularına tavsiye edilmektedir. Coşgun, *Doğu Dergisi ve Edebiyat*, s.2.

birçok şairin edebi ürünlerinin ilk kez Doğu Dergisinin bu sayfalarında yayımlanması, gençlerin ısrarla şiire özendirilmesi derginin bu anlamda Türk Edebiyatı içerisindeki yeri ve önemini anlatmak için yeterlidir.⁹

Doğu'nun içeriğine baktığımızda Türkçülük merkezli yazıların kaleme alındığını görmekteyiz. Ayrıca dergide Zonguldak ve çevresinin tarihi, kömür ocaklarının tarihçesi gibi konular da yer alıyordu. Hikâyeler ve şiirlerle birlikte dergi zengin bir yapı kazanmıştır.¹⁰ Çok geniş yer tutmayacak şekilde derginin birçok sayısında dönemin siyasilerinin konuşmalarına, özellikle de dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün, Başbakan'ın ya da Meclis Başkanı'nın çeşitli sebeplerle yaptıkları açıklamalarla, bazı devlet adamlarının dergiye gönderdiği imzalı fotoğraflara da yer verilmiştir.¹¹

Doğu'nun devam eden sayılarında zengin yazar çeşitliliği artarak devam etmiştir. Behçet Yazar, Bahri Sidal, Sami Barım, Suavi Gürsoy, İsfendiyar Baruönü, Sedat Günay, Edip Ayel, Emin Çakıroğlu, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhun, Mesut Kocabaş, Sadi Yaver Ataman, Dündar Akunal, Esat Sevsevil, Hasan Fehmi Turgal, Necip Pehlivan, Fahri Fındıkoğlu, Peyami Safa, Yahya Kemal Beyatlı, Mustafa Hakkı Akansel, Saim Emre Dilemre, Sevil Yiğiter, Bahadır Türkeri, Sadettin Buluç, Şakir Ülkü Taşır, Edibe Çivi, Orhan Tepedelen, Halide Dolu, Turhan Oğuzkan, Ali Nihad Tarlan, Osman Attila Halid Aksoy, Nurettin Artam, Mithat Cemal Kuntay, Necip Mirkelamoğlu, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, dergide ismi bulunan yazarlardır.¹²

Yayın periyodunun aylık olduğu her ne kadar derginin künyesinde belirtilse de dergi, bu periyoda uymayarak kimi zaman birkaç sayı bir arada çıkarılmıştır. Kapak resimleri açısından da ilgi çekici bir özelliğe sahip olan *Doğu*'nun 4. sayısında Ratip Tahir'in "Ergenekon'dan Çıkış", 5.ve 6. sayılarında bir Rus ressama ait olan "Timur'un Mezarı Başında", 7. ve 8. sayılarda Warnia'ya ait olan ve III. Selim'in selamlık törenini resmeden bir tablo derginin kapağını süsleyen resimlerdenidir.¹³

Derginin ana eksenini Türkçü-Turancı çizgide bir fikir dergisi olarak tanımlasa da dergi sayfalarını Türkiye'nin önemli edebiyatçılarına açarak, sadece Zonguldak'ta değil, tüm ülkede dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. Ancak, yazar yönünden görülen zenginlik, edebiyatın şiir dışındaki alanlarını yansıtmaması bakımından zayıf kalmıştır. Yer yer, biyografi, deneme, öykü, gibi farklı alanlara yer verilse de ağırlığın şiirde olduğu hemen göze çarpmaktadır. Derginin başyazarı Behçet Kemal Çağlar her sayıda en az bir şiir, bir yazı yayımlarken, son dönemlerde bunlara radyo konuşmaları da eklenmiştir.¹⁴

Şairleri, hayatları ve şiirleriyle derinlemesine inceleyen, farklı yazarların kaleminden çıkan yazılar dergiye farklı bir zenginlik katmıştır. Ziya Gökalp, Yahya Kemal Beyatlı, Mehmet Emin Yurdakul, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Faik Ozan Özsoy gibi şair ve yazarların şiir ve yazılarının yanı sıra, onlar hakkında eleştirilere yer veren yazılar da yayımlanmıştır.¹⁵

Dergi de Cumhuriyet ile birlikte gelişen öykü türü de zaman zaman kendine yer bulmuştur. Sadece dergide değil, hayatın her alanında Karauğuz ile birlikte hareket eden Ahmet Naim Çıladır ilk öykülerini *Doğu* dergisinde yayımlamıştır. Yukarıda da değinildiği gibi, Türk edebiyatı madeni ve madenciye ilk kez Çıladır'ın öykülerinde tanımıştır. Çıladır bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Ben toprak ve yer altı insanlarını iyi tanırım. Özellikle yeraltı insanlarını çalışma koşullarını, yaşantılarını kendi hayatım gibi çok iyi bilirim. Yıllar önce belli başlı sanat dergilerinde yazdığım hikâyelerde köy, tarla, ağa saltanatı ve yeraltı konuları işlenmiştir. Diyebilirim ki Türk Hikâyeciliğine gerçek niteliğiyle maden hikâyelerini sokan ilk yazarım."¹⁶ Derginin yayın hayatı boyunca Ahmet Naim Çıladır'ın 7 öyküsüne yer verilirken, zaman zaman dergide çeviri öykülere de yer verilmiştir.¹⁷

Doğu'nun en çok dikkat çeken köşelerinden biri de "Ok Meydanı" başlıklı eleştiri, hiciv sayfalarıydı. Dergi'nin bu kısmını Mehmet Çelikel Lisesi Türkçe Öğretmeni Sedat Günay hazırlıyordu. "Suavi Gürsoy" mahlasını kullanan Günay, sivri ve alaycı üslubuyla günlük hayatta gelişen olayları yorumluyor, köşesinde sert ve eleştirel bir dil kullanıyordu.¹⁸

Doğu dergisi genel hatlarıyla incelendiğinde, yayın çizgisini ikiye ayırmak mümkündür. Birinci dönemde (1942-1944) daha çok Türkçü-Turancı söylemler göze çarparken, 1945-1951 yılları arasında İkinci dönem diyebileceğimiz aralıkta daha çok her eğilimden şair ve yazarın edebi eserleri öne çıkıyor. Buradaki değişim

⁹ Coşgun, Doğu Dergisi ve Edebiyat, s. 271-273.

¹⁰ Doğu, Yıl:1942, Sayı:2.

¹¹ H. Dilek Batıslam, "Doğu Büyük Ülkü Gazetesi (Doğu Dergisi), *Türk Dili*, 2001-2, (599, Kasım 2001) 634. *Doğu*,1942: 2; 1943:4-5-6-7-8-9-10-11; 1944: 16-17-18-19-20-21-22-25-26-27; 1945: 35-36-37-38; 1949-1951: 82-96.

¹² Doğu,1942: 2; 1943:4-5-6-7-8-9-10-11; 1944: 16-17-18-19-20-21-22-25-26-27; 1945: 35-36-37-38; 1949-1951: 82-96.

¹³ Doğu, 1943: 4-5-6-7-8.

¹⁴ Coşgun, a.g.m., s. 273.

¹⁵ Coşgun, a.g.m., s.274.

¹⁶ Doğan Şadılıoğlu ile Röportaj, *Yeditepe Dergisi*, Haziran 1967, Sayı:330.

¹⁷ Doğu,1942: 2; 1943:4-5-6-7-8-9-10-11; 1944: 16-17-18-19-20-21-22-25-26-27; 1945: 35-36-37-38; 1949-1951: 82-96.

¹⁸ Gürsoy, S. (1943). Ok Meydanı. *Doğu Dergisi*,7-8, 37.

izlerinde, ulusal ve uluslararası konjonktürün etkisini görmek mümkündür. 1944 yılında Hitler Almanya'sının yenileceğinin ilk işaretleri alındıktan sonra, Türkiye'deki Turancı kesimlerde büyük bir hayal kırıklığına uğramışlardır. Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü “*ırkçılık prensibinin düşmanıyız. Turancılık fikri, yine son zamanların zararlı ve hastalıklı gösterisidir*” şeklinde devletin resmi görüşünü açıklaması, bu kesimin bir anlamda tasfiyesinin ilk işaret fişeğiydi.¹⁹

Karağuz'un Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlere kıyasla taşra denilebilecek Zonguldak'ta yaptığı muhtevası geniş ve bir o kadarda seviyeli neşriyat faaliyetleri takdir edilmiştir. Karağuz'un bu gayretinin farkında olan Milli Kütüphane'nin banisi Adnan Ötügen radyoda “Kitap Sevenler Saati” adı ile yaptığı programın 3 Ocak 1944 tarihindeki sunuşunda *Doğu* dergisinden bahsetmiştir. Derginin Türkçülük ve Milliyetçilik meselelerine ait kıymetli yazılarla memleketin bu köşesinde pek hayırlı olan faaliyetine ciddiyetle devam ettiğini, tanıtımını yaptığı sayıda Ziya Gökalp'e ait tanınmış imzaların yazıları ve son derece değerli vesikaların bulunduğunu belirtmiştir. II. Dünya Savaşı döneminde neşredilen Turancı yayınlara *Doğu* dergisi de dâhil edilmiştir. Derginin Kasım 1942'de yayın hayatına başladığı belirtildikten sonra yazı kadrosu içinde Cafer Seydahmet Kırıml 'ın da bulunduğu özellikle belirtilmektedir.²⁰

Karağuz'un Türkçü camiayla ilişkisi ve dergisinde milliyetçi yazarların eserlerine sık sık yer vermesinin, kendisinin de bizzat tek parti yönetiminin taşradaki temsilcilerinden olması dolayısıyla belli çevrelerin tepkisini ve dikkatini üzerine çekmesine neden olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru savaşın Almanların aleyhine dönmesi üzerine, hükümetin Türkçü isimlere yönelik geniş bir tutuklama faaliyetine geçmesi Sovyetlere şirin görünmeyi amaçladığı bu konuda araştırma yapanların üzerinde ittifak ettikleri bir konudur.²¹

Dergi yeni dönemle birlikte edebiyat yelpazesini alabildiğince genişletmiş, Şiir Konseri, Şiir pınarı gibi başlıklarla farklı eğilimleri yansıtan şairlerin yapıtları yayımlanmaya başlamıştır. İlk dönemde 12-15 arası yayımlanan şiir sayısı sonraki dönemlerde ortalama 20-25'e çıkmıştır. Ahmet Kutsi Tecer, Âşık Veysel, Cahit Tarancı, Asaf Halet Çelebi, Ceyhun Atuf Kansu, Suat Taşer, Orhan Veli Kanık, Oktay Rıfat, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Muzaffer Tayyip Uslu, Ahmet Muhib Danas gibi şairler ve şiirleri *Doğu* sayesinde okuyucuları ile tanışmıştır. Önceki dönemde düz yazılar yayımlayan Karağuz, ikinci dönemde Ahmet Naim Çıldır ile birlikte Zonguldak Kömür Havzası'nın tarihine dair yazılar yayımlamıştır.²²

Karağuz, 1950 yılında CHP Zonguldak Milletvekiliği seçimi için başvurduğu milletvekiliği yoklama kuruluna katılan partililerle olan konuşma da Derginin önemine “*Yedi yıl Türk gençliğine fikir ve ideal aşıl原因an doğu dergisi*” şeklinde değinmiştir.²³

İlk dönemde sadece bir iki sayısı aylık çıkabilen *Doğu* dergisi, daha sonra 2-3 aylık periyotlarla ancak okuyucuların karşısına çıkar. Karağuz, derginin kalite ve çizgisinden ödün vermemek için, gecikmeyi göze alması bu sonucu doğurmuştur.²⁴ Bu konu da en uzun bekleyiş derginin son sayısında olmuştur. Ağustos 1949'dan sonra uzun süre okuyucuya ulaşamayan Dergi, 15 Ağustos 1951'de, Eylül 1949-1951 arasını kapsayan 24 sayılı bir özel sayı halinde yayımlanmıştır. Toplam 250 sayfada 81'i şiir olmak üzere tam 123 şair ve yazarı eseri vardır. Kapağında ünlü ressam Osman Zeki Oral'ın “Pehlivanlar” adlı resminin bulunduğu bu sayıyla dergi, okuyucularına bir edebiyat şöleni yaşatmıştır. Ne yazık ki, bu sayı aynı zamanda derginin son sayısı olma özelliğini taşıyordu.²⁵

Doğu dergisi, bünyesinde yer alan, ülke çapında pek çok yazar, şair ve sanatçı ile ve onlara katılan Zonguldaklı gençlerle, 1942-1951 yılları arasında ülke kültürüne damgasını vurmuş, sadece Zonguldak ve çevresinde değil, İstanbul ve Ankara gibi büyük illerimizde okurları olan bir *Doğu* ekolü oluşturmuştur. Zonguldak'ın kültürel yaşamına büyük katkıları olan bu dergi için, Karağuz: “*Doğu'da ustalarla gençler yan yanadır; o benim değil, içerisinde yazıları olan kalemlerin eseridir.*” demiştir.²⁶

Karağuz, memleketin seçkin kalemlerini, genç şairlerini, *Doğu* dergisinin bünyesinde toplayarak, onlara olabildiğince kucağını açmıştır. Birçok tanınmış şairden bazılarının, örneğin Muzaffer Tayyip Uslu, Rüştü Onur, Çetin Altan, Ceyhun Atıf Kansu, Halil Soyuer, İbrahim Zeki Burdurlu, İlhan Geçer, Halim Yağcıoğlu, Ümit Yaşar Oğuzcan, İlhan Berkve daha birçoğunun ilk şiirleri ve yazıları *Doğu* dergisinde yayımlandı. Dergi,

¹⁹ Oktay, A. (1993). *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s.61.

²⁰ Özcan, Ö. (2002). “Türkçülük Tarihinden İsimler: Tahir Akın Karağuz” *Türk Yurdu Dergisi*, 183, 47-52 Kasım 2002, s. 50; Koçak, C. (1996). *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, I. Cilt, İstanbul, s. 671; Karaoğuz, D. *Kuvay-ı Milliye Ruhuyla Bir Ömür*, s. 212

²¹ Özdoğan, G. G. (2001). *Turan'dan 'Bozkurt'a -Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)*. İstanbul, s. 303.

²² Coşgun, *Doğu Dergisi ve Edebiyat*, s.277.

²³ Karağuz, T. (1954). *Milletvekiliği Yoklama Kuruluna Katılan Sayın Partili Arkadaşlarla Konuşma*. Zonguldak: Karaelmas Basımevi.

²⁴ Ayrıca Karağuz, gecikmenin nedenlerini, “askere alınması, II. Dünya Savaşı yılları olması dolayısıyla ortaya çıkan malzeme kıtlığı ve fiyat artışları derginin düzenli olarak çıkarılmasını engellemiştir” şeklinde açıklamıştır. Karağuz, A. (1943). “Birinci Cildi Kaparken”, *Doğu Dergisi*, 1, 5-6.

²⁵ Coşgun, *Doğu Dergisi ve Edebiyat*, s.279; Doğu, 1951: 82-96.

²⁶ Hürses, 23 Mayıs 1957, Yı:1, Sayı:16.

İkinci Dünya Savaşı yılları ve yakın sonrasında, pek çok Zonguldaklı'ya ve Türk okuruna edebiyat ve sanat zevkini aşlamış, Zonguldak'ta kültürel bir dinamizmin gelişmesine öncülük etmiştir. Karauğuz dergiyi “*kurumumuzun gençliğe ve milli kültüre değerli bir armağandır*” diye tarif etmiştir.²⁷

Son olarak, 14.5.1947 tarih ve 1170 sayılı yazı ile Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı tarafından okullara tavsiyesinde sakınca bulunmadığının bildirilmesi üzerine Millî Eğitim Bakanlığı dergiden bir miktar abone olunmuştur. Millî Eğitim Bakanlığına sunulan 13.6.1949 tarihli dilekçede, *'yedi yıldan beri büyük ülkü yolunda tuttuğumuz programa sadakatle büyük fedakârlıklara katlanarak çıkardığımız Doğu için, yeni ve koruyucu bir yardım olacağı'* belirtilerek derginin ilkokullara tavsiyesi talep edilmiştir. Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı'nın 29.6.1949 sayılı yazıları ile derginin ilkokul öğretmenleriyle okullara tavsiyesi uygun görülmüştür.²⁸

3. SONUÇ

Zonguldak'ta Türk Basınının önemli bir şahsiyeti olarak adı tarihe geçen gazeteci Tahir Karauğuz'un *Doğu* dergisi, 1942 yılından itibaren tüm yayın hayatı boyunca Kemalist ideolojiye hizmet ederek inkılapları yerleştirme ve yeni rejimin değerlerini halka benimsetme politikasını takip etmiştir. Karauğuz, Zonguldak'ta basın alanında yaptığı çalışmalarla yeni kurulan devletin çağdaş hedeflerine ulaşması için katkı vermiş ve Türkiye'de gerçekleştirilen devrimlerin bir takipçisi olarak, modern bir toplum oluşturma yolunda Türk Milletine olan hizmetini yerine getirmiştir. Zonguldak'ta basın faaliyetlerinin öncüsü konumundaki Tahir Karauğuz'un *Doğu* dergisi, Tek Parti Dönemi içerisinde CHP iktidarının son sekiz yılı ve Demokrat Parti iktidarının ilk yılını kapsamak üzere sekiz yılı aşkın bir süre yayımlanarak Zonguldak basın tarihindeki yerini almıştır. Zonguldak'ta Karauğuz'un en önemli dergisi olarak Türk Basın Tarihi'ne adını yazdıran dergi, yayımlandığı sürece Zonguldak ilinin bir basın organı olarak kültür, sanat ve edebiyat adına yakın tarihimizi anlamak açısından paha biçilemez bir kaynak olma vasfını taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Batıslam, H. Dilek. (Kasım 2001). *Doğu Büyük Ülkü Gazetesi (Doğu Dergisi)*, Türk Dili, 2001-2, 634-635.
- Coşgun, K. (2010). *Doğu Dergisi ve Edebiyat*, Zonguldak Edebiyat Bienali Aralık Zonguldak. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi.
- Çil, Z. (2020). *Tahir Karauğuz ve Zonguldak Basını'ndaki Yeri*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Çil, Z. (2022). “Tahir Karauğuz'un Gazeteciliği Üzerine Bir Değerlendirme” *International Social Sciences Studies Journal*, Vol:8, Issue:96; pp:1104-1109.
- Doğan Şadilloğlu ile Röportaj, *Yeditepe Dergisi*, Haziran 1967, Sayı:330.
- Doğu*, (1942-1951), Dergi Sahibi: Tahir Akın Karauğuz, Basım Yeri: Karaelmas Matbaası Zonguldak.
- Hürses, 23 Mayıs 1957, Yı:1, Sayı:16.
- Oktay, A. (1993). *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özcan, Ö. (2002). “Türkçülük Tarihinden İsimler: Tahir Akın Karauğuz” *Türk Yurdu Dergisi*, 183, 47-52 Kasım 2002.
- Özdoğan, G. G. (2001). *Turan'dan 'Bozkurt'a -Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)*. İstanbul.
- Karaoğuz, D. (2011). *Kuvay-ı Milliye Ruhuyla Bir Ömür*, Truva Yayınları, İstanbul.
- Karaoğuz, D. (2006). *Türkçülüğün Zonguldak'tan Yükselen Sesi: 1940'lı Yılların Doğu Dergisi''*, *Türk Yurdu Dergisi*, Ekim.
- Karauğuz, T. (1954). *Milletvekilliği Yoklama kuruluna Katılan Sayın Partili Arkadaşlarla Konuşma*. Zonguldak: Karaelmas Basimevi.
- Koçak, C. (1996). *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, I. Cilt, İstanbul.
- Vakit Gazetesi, İstanbul, 23 Ocak 1945.
- Zonguldak, 2 Mart 1944, Sayı: 741.

²⁷ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi: 490-1-0-0-1384-595-1.

²⁸ Zonguldak, 2 Mart 1944, Sayı: 741; Özcan, Ö. (2002). “Türkçülük Tarihinden İsimler: Tahir Akın Karauğuz” *Türk Yurdu Dergisi*, 183, 47-52; Karaoğuz, D. (2006). *Türkçülüğün Zonguldak'tan Yükselen Sesi: 1940'lı Yılların Doğu Dergisi''*, *Türk Yurdu Dergisi*, Ekim.